

UDK 621.395.7(497.4 Celje)"19"

Prejeto: 14. 9. 2004

Dolga pot do prve avtomatske telefonske postaje v Celju

GORAZD BABIČ

univ. dipl. zg., Zagrad 61, SI-3000 Celje

IZVLEČEK

Na Celjskem se je že pred drugo svetovno vojno zaradi povečanega obsega trgovine, industrije in zdraviliškega turizma pojavila potreba po izboljšanju telefonske zveze. A želje in pričakovanja je najprej zaviralo ministrstvo za PTT, nato pa prekinila vojna in uresničitev zastavljene modernizacije prestavila za več kot desetletje. Siemensova avtomatska telefonska centrala je namreč leta 1946 že prispela v Celje, a je bila po nalogu ministrstva za industrijo poslana v Tirano. Celje pa je na svojo centralo morale počakati do l. 1952.

KLJUČNE BESEDE: telefonska centrala, zgodovina Celja, telefon

ABSTRACT

A LONG WAY TOWARDS THE FIRST AUTOMATIC TELEPHONE EXCHANGE IN CELJE

In Celje region, an improved telephone line was needed even before WWII due to the increase in trade, industry and spa tourism. The hopes and expectations were at first hindered by the Ministry of Communications, Posts and Telegraphs and later interrupted by the war. Modernisation was postponed for more than a decade. Siemens automatic telephone exchange was introduced in Celje in 1946, but it was sent to Tirana in compliance with the order of the Ministry of Industry. Celje had to wait for a new one until 1952.

KEY WORDS: Celje, telephone exchange, history

V Zgodovinskem arhivu Celje je v fondu Mestne občine Celje (fasc. 105, št. 12477) shranjeno gradivo o prenovi in avtomatizaciji telefonske centrale v Celju. Skupaj s poročili in odzivi v lokalnem časopisju nam kaže nepričakovano dolgo pot od načrtovanja do postavitve.

Do l. 1937 je stara telefonska centrala temeljila na induktorskih aparatih. Sodeč po številnih pritožbah mestnih trgovcev, industrialcev in okoliških zdravilišč, ni več zmogla opravljati svoje funkcije.

V začetku leta 1937 so se na mestnem poglavarstvu oglasili zastopniki Pošte; na grobo so ocenili, da naj bi bil celoten projekt prenove telefonske centrale v Celju vreden 1,5 milijona dinarjev. Pri tem bi lahko računali tudi na državno pomoč, saj je za modernizacijo državnega telefonskega omrežja namenila v obliki posojil 75 milijonov dinarjev. Po sklepu uvodnega sestanka naj bi občina s spomenico zaprosila pristojno ministrstvo in akcijo podprla tudi s svojim odposlanstvom, sestavljenim iz predstavnikov občine, industrije, trgovine in obrti, poslanim v Beograd. Potreba po uvedbi avtomatske tele-

fonske centrale naj bi bila s primernimi članki poudarjena tudi v javnosti, in sicer naj bi bilo poudarjeno dejstvo, da imajo v Dravski banovini take centrale že Ljubljana, Maribor in zdravilišče Bled.

Na seji mestnega sveta, pod predsedstvom predsednika mestne občine Celje g. Alojza Mihelčiča je bila 26. februarja 1937 sprejeta spomenica, v kateri so prošnjo utemeljili v več točkah: mesto Celje ima skoraj 20.000 prebivalcev, je sedež upravnega, okrožnega, sreskega sodišča, sedež garnizije in ima javno bolnišnico. Poleg tega je priznано letovišče in kopaljšče. Ker je osrednja vlada razglasila mesto za turistični kraj, naj prevzame nekatere dolžnosti in jih podpre v izvedbi turističnega programa in jim da " vse one dobrote modernega časa, ki jih je internacionalni svet navajen najti v letovišjih in zdravilišjih ..."¹ Ob tem so se člani mestnega sveta sklicevali na zdravilišča Dobrno, Rogaško Slatino, Laško in Rimske Toplice. Kot enega moč-

¹ ZAC; fasc. 105, št. 12477.

*Montaža glavne avtomatske telefonske centrale
(Poštar, september 1981)*

nejših adutov so omenjali 23 večjih industrijskih obratov, v katerih je bilo zaposlenih 200 uradnikov in približno 2300 delavcev. Z uvedbo avtomatske telefonske centrale naj bi se število telefonskih naročnikov že v prvem letu zvišalo za 30%, saj bi z novo telefonsko centralo položili tudi kabel, ki bi omogočil nove priključke v Gaberju, "kjer sedaj vsled že preobteženega drogovja niso mogoči in katere ta industrijska četrt nujno že več let zahteva".² Sklepajo, da bi se tako število naročnikov 235 v nekaj letih podvojilo.

Na pobudo mestne občine je v dopisu 10. marca odgovorilo Združenje trgovcev za mesto Celje. V njem so sporočili, da so glede avtomatske telefonske centrale odposlali ministrstvu za pošto, telegraf in telefon, ministroma dr. Korošču in dr. Kreku, primerno utemeljeno spomenico, hkrati pa lobirali pri poslancih Mohoriču in Kocetu ter pri Tujsko-prometni zvezi v Mariboru.

Na pobudo celjske občine se je odzvalo tudi Banovinsko zdravilišče Dobrna, ki je pisalo 11. marca neposredno ministrstvu za pošto, telegraf in telefon v Beograd. V dopisu so utemeljevali, da biva v zdravilišču po 700 gostov na dan, da je med njimi veliko tujcev, "katerih stalna pritožba so razmere na tukajšnji poštni upravi, ki bi ne delale časti niti poštnemu uradu v zadnji vasi. Ves ta ogromni promet v sezoni se vrši v mali sobi, ki služi obenem še kot spalna soba za poštnega slugo. Gosti morajo na prostoru od treh kvadratnih metrov čakati ure in ure na telefonsko zvezo v prerivanju z ostalimi gosti ..."³

V precejšnji meri se je v polemiko vključil notranji minister dr. Krek, saj je mestni svet v

tem času prejel dva pisna odgovora iz Beograda, a nobenega neposredno od ministrstva za pošto, telegraf in telefon, ki mu je načeloval minister Čvrkić, temveč preko notranjega ministrstva, v katerem so imeli "svojega" človeka. V odgovoru ministrstva za notranje zadeve Kraljevine Jugoslavije z dne 15. junija 1937 je tako povzet odgovor ministra za pošto. Ta v pismu ugotavlja, da je prošnja za avtomatizirano centralo upravičena, vendar naj bi bilo to vprašanje rešeno hkrati z medmestnim kablom, ki bo povezoval Maribor z Zagrebom in v okviru katerega je bilo za zvezo s Celjem predvidenih 14 linij.

Da pa stvari le niso tekle prav po željah celjskih svetnikov, je vidno iz izvlečka seje mestnega sveta 25. junija istega leta. Povod za sejo je bil dopis ministrstva za pošto, telefon in telegraf, ki je ugotavljal, da imata ljubljanska oblast in Bled z okolico že popolnoma avtomatsko telefonsko skupino in da bo "u toku vremena i kad prilike to dopuste" telefonska mreža zaobjela tudi Celje z okolico. Za zdaj pa so po mnenju ministrstva "na redu druge oblasti u kojima do sada još ništa nije učinjeno u tome pogledu ..."⁴ Celjski mestni možje so izjavo sicer "vzeli v vednost", a še zdaleč niso vrgli puške v koruzo, saj je bila na seji soglasno sprejeta tudi odločitev, naj "mestna občina stalno insistira na tem, da dobi Celje prepotrebno avtomatsko telefonsko centralo in naj zadevo vodi v stalni evidenci do končnega uspeha."⁵ V okvir lobiranja za "končni uspeh" je sodil tudi nepodpisani koncept pisma (verjetno je avtor predsednik mestne občine Mihelčič) z dne 13. julija, naslovljenega na notranjega ministra dr. Miha Kreka v Beogradu, v katerem ga pisec prosi, naj zastavi "na merodajnih mestih, osobito pa pri g. ministru za pošto in brzjav ves svoj vpliv, da bo mesto Celje dobilo ... tako potrebno avtomatsko telefonsko centralo."⁶

Po slogu pisanja v Novi dobi lahko sklepamo, da je bila telefonija res v precej bornem stanju: "Telefonska mizerija postaja v Celju čedalje neznosnejša. Ne samo telefonski aparati, marveč tudi telefonska centrala sama je defektna in nikakor ne ustreza sodobnim razmeram in zahtevam. Prosimo poštno upravo, da čimprej poskrbi za temeljito izboljšanje telefonskih prilik v Celju kot našem gospodarskem in tujskoprometnem središču."⁷

Očitno je dr. Krek ponovno posredoval. V izvlečku iz zapisnika o javni seji celjskega mestnega sveta z dne 15. oktobra 1937 lahko preberemo odgovor ministra za pošto Čvrkića, ki ga je mestnemu svetu posredoval notranji minister.

⁴ ZAC; fasc. 105, št. 12477.

⁵ ZAC; fasc. 105, št. 12477.

⁶ ZAC; fasc. 105, št. 12477.

⁷ Nova doba, 27. avgust 1937; str. 2.

² ZAC; fasc. 105, št. 12477.

³ ZAC; fasc. 105, št. 12477.

Nova telefonska centrala – otvoritev 1952 (Foto: last Marjan Erjavec)

V njem poštni minister ponavlja že izrečeno, priznava potrebo po novi centrali, a misli, da je potrebno to vprašanje rešiti skupaj s postavitvijo medmestnega kabla med Mariborom in Zagrebom. Celjski mestni možje so že slišano sicer upoštevali, v isti sapi pa pripravljali nov telegraf, naslovljen na ministra dr. Korošca in Čvrkića.

Obilo pikrosti na račun obljubljenih central si je privoščila aprila 1938 pod naslovom Celjski telefon Nova doba: "Celjski telefon je specialiteta svoje vrste, ki bi že davno spadala v muzej ali pa na kako veliko mednarodno razstavo za tujski promet, da bi mogel svet strmeti nad to vzorno napravo, ki služi danes prometu v Celju in v njegovem širokem območju. Tri leta se nam obljublja že nova avtomatska telefonska centrala, ki bi povezala Celje, kot središče velike industrije in trgovine ter izhodišče našega tujskega prometa z Žalcem kot centrom mednarodne hmeljske trgovine ter z našimi sosednimi kopalniškimi in industrijskimi kraji. Mnogo se je v pogledu avtomatskih telefonskih central izvršilo v naši državi v zadnjih letih, Celje pa se mora še vedno zadovoljiti z lepimi obljubami, ki se dajejo našim prav pridnim deputacijam, ki se ne strašijo ne dolgega pota, ne truda, ne stroškov, samo da bi za Celje dosegle uresničenje teh danih obljub. Kje je naš veliki vpliv, kje naša odločujoča moč,

da niti tej veliki in nujni potrebi našega gospodarstva in tujskega prometa ne moremo zadostiti!"⁸

Čez pol leta je Celje le obiskal minister pošte, telegrafa in telefona. A preteči sta morali še dve leti, da so se stvari začele uresničevati. Državna policija je 26. novembra 1940 na mestnem poglavarstvu prejela dopis iz jugoslovanskega predstavništva nemškega podjetja Siemens, v katerem lahko preberemo, da je bila "pred kratkim naročena avtomatska telefonska poštna centrala za mesto Celje..., ki bo zgrajena za 500 udeležencev. S tem bo sedanja lokalno baterijska centrala izmenjana. Vsem naročnikom bodo izmenjani sedanji induktorski aparati z drugimi odgovarjajočega sistema s strani pošte."⁹ Zdaj so si oddahnili tudi pri Novi dobi: "Ministrski svet je odobril pogodbo, ki jo je sklenilo poštno ministrstvo s tvrdko Siemens za instalacijo telefonske centrale v Celju. Kaže, da bo Celje slednjič vendarle dobilo tako nujno potrebno avtomatično telefonsko centralo."¹⁰

V dogajanje pa je posegla druga svetovna vojna in Celje je moralo na novo pridobitev

⁸ Nova doba, 1. april 1938; str. 2.

⁹ ZAC; fasc. 105, št. 12477.

¹⁰ Nova doba, 29. november 1940; str. 3.

počakati. Dokumentov iz tega obdobja na Telekomu, kot pravijo, nimajo, na srečo pa sem se lahko o poteku dogodkov pogovoril z g. Marjanom Erjavcem.¹¹ Leta 1946 je bila Siemensova centrala, narejena v Siemensovi podružnici v Milanu, končno dostavljena, a na žalost Celjanov nikoli montirana, saj je bila po nalogu ministrstva za industrijo poslana v Tirano. Induktorska telefonska centrala, ki jo je bilo potrebno "zavrteti", je tako ostala v uporabi do l. 1952, ko je začela delovati avtomatska centrala koračnega sistema podjetja Siemens Halske. Ta je prišla v Celje že l. 1951, a je montaža malo zastala. Montirali so jo delavci podjetja Nikola Tesla iz Zagreba. Centrala je začela poskusno obratovati avgusta 1952, slovesno pa je bila predana namenu ob praznovanju 500-letnice mesta Celja. V Savinjskem vestniku¹² najdemo celo natančno uro: 6. septembra ob 16. uri na dvorišču pošte. Naj omenim, da ja bilo avtomatizirano le lokalno telefonsko omrežje, za medkrajevne klice je bila še vedno potrebna pomoč telefonistk.

Lokalno povojno časopisje (Nova pot, Naše delo, Celjski tednik, Savinjski vestnik) o centrali skoraj ni pisalo. Največ prostora ji je bilo namenjenega v Savinjskem vestniku ob odprtju:

*"Centralo prepredajo tisočere žice, nešteto drobnih aparatov, števec, ličic in signalnih naprav. Trenutno je v pogonu okoli tri sto telefonskih števil ... Pripravljeno pa je vse za sprejem novih naročnikov, ki se pri predvideni kapaciteti za Celje lahko povečajo na 2000 ... Naročniki bodo prikrajšani pri tem, da odslej ne bodo več mogli valiti krivde na telefonistke. Odslej bo tako: akustični znak bo povedal, če je linija prosta, če je in do pogovora ni prišlo, je kriv poklicani in pika. Avtomat ne pozna napak niti pristranosti. Natančen je kot radijska ura ... V Celju bomo imeli še to novost, da bomo vsak čas lahko izvedeli za točno uro."*¹³

Avtomatizacija se je nadaljevala v šestdeseta leta, ko so 1966 zaživele avtomatske telefonske centrale v Velenju, Žalcu, Preboldu, Polzeli in Šentjurju.¹⁴ Vse te so bile med seboj povezane z omrežno-skupinskimi kabli položenimi na novo, le centrala v Rogaški Slatini je bila priključena z UKV sistemom. Tedanja zmogljivost vseh central je bila 2120 telefonskih priključkov. Promet zunaj bodoče omrežne skupine pa je potekal še vedno ročno. Leta 1968 se je s koračno glavno avtomatsko telefonsko centralo celjska avtomatska omrežna skupina 063 vključila v jugoslovansko avtomatsko telefonsko omrežje.¹⁵

¹¹ G. Marjan Erjavec je začel s službo na poštni direkciji v Ljubljani l. 1937; od 1939-1940 je bil na izobraževanju v tehnični šoli pri ministrstvu za PTT v Beogradu, kjer so se usposabljali za delo v novih avtomatskih telefonskih centralah. Ko se je začela vojna, je dotedanjo službo izgubil in začel delati pri podjetju Siemens Halske, po vojni pa je prišel znova na pošto.

¹² Savinjski vestnik, 6. september 1952, str. 2.

¹³ Savinjski vestnik, 6. september 1952, str. 2.

¹⁴ Te in kasnejše centrale so bile markersko-registrskega sistema s koordinatnimi stikalniki, narejene v domači Iskri (vir: g. Erjavec).

¹⁵ Poštar (glasilo delavcev podjetja za PTT promet Celje), sept. 1981, št. 37, str. 6.